

Məlikova Şəkar İlqar qızı⁹
FEİLİN KEÇMİŞ ZAMAN FORMASININ “ƏL-BƏQƏRƏ” SURƏSİNDƏ
İFADƏ ETDİYİ MƏNALAR

Feilin formaları və zamanla bağlı olan əsas müzakirə onların müxtəlif vaxtları necə ifadə etməsinə yönəlib. Orta əsr ərəb alimi Sibəveyhi məşhur "الكتاب" (Kitab) əsərində zamanları belə təsvir edir:

فأما بناء ما مضى فذهب وسمع... وأما بناء ما لم يقع فإنه قولك أمرا : أذهب واقتل واضرب ، ومخبرا : يذهب ويضرب ويقتل ويضرب . وكذلك بناء ما لم ينقطع وهو كائن إذا أخبرت بهذه الأمثلة التي أخذت من لفظ أحداث الأسماء [2, s.12] ...

Keçmişdə baş verən hərəkətlərə gəlinca, buraya – getdi - سمع, e şiddətim feilləri, hələ baş verməmiş hərəkətlərə - getdi - اقبل, öldür - أضرب, vur kimi əmr feilləri – يذهب, gedir - يضرب, vurur - يقتل, öldürür kimi xəbərlər aiddir. Davam edən və kəsilməyən hərəkətlər üçün paylaşa biləcəyiniz nümunələr var. Bu nümunələr adların hadisələrindən ibarətdir. Tərcümə, 2] (s.12)

Ərəb mənbələrində feilin zaman formaları barədə müxtəlif təriflər vardır. Məsələn Fadel əs-Səmərrai "النحو" (Ərəb qrammatikası qaydaları və mənalari) adlı kitabında mazi feil haqqında qeyd edir:

ما دل على حدث مقترن بزمن قبل زمن التكلم، فإذا قلت لصاحبك : (سافر سعيد) دل الفعل (سافر) على حدث وقع في الزمن الماضي، أي أن الحدث وقع قبل زمن الإخبار به [4, s.15].

"Danışma vaxtından əvvəlki zamanla əlaqəli bir hadisəyə dəlalət edir. Əgər dostunuza) Səid "سافر سعيد" (səyahət etdi (desəniz, burada) "سافر" səyahət etdi (feili keçmişdə baş vermiş bir hadisəni göstərir, yəni hadisə bu barədə məlumat vermə vaxtı ındarəvvəl ba) .”ş vermişdir tərcümə, 4] (s.15)

Qurandakı feillər zaman mənalərini yalnız morfoloji quruluşlarına görə deyil, həmçinin keçdikləri kontekstdən alırlar və çox vaxt keçmişlə gələcək arasındakı keçid sadəcə qrammatik zamandan daha dərin mənə kəsb edir. [5, s.43]

“Bəqərə” surəsində mazi feillərin ifadə etdiyi mənalər, əsasən aşağıdakılardan ibarətdir:

- Ayələrə nəzər yetirdikdə burada mazi feilin, əsasən, keçmiş zamanı ifadə etdiyini görürük. Həmin ayələrdən bir neçəsini nəzərdən keçirək:

7: خَتَمَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَعَلَى سَمْعِهِمْ... (البقرة)

Allah onların ürəyinə və qulağına möhür vurmuşdur... (Əl-Bəqərə: 7)

(الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ... (البقرة: 22)

O Allah ki, sizin üçün yer üzünü döşədi, göyü isə tavan yaratdı, göydən yağmur endirdi və onun vasitəsilə sizin üçün müxtəlif meyvələrdən ruzilər yetişdirdi... (Əl-Bəqərə: 22)

Burada ilk (7-ci) ayədə işlənən "خَتَمَ" (möhürlədi), ikinci (22-ci) ayədə "جَعَلَ" (etdi), "أَنْزَلَ" (endirdi), "أَخْرَجَ" (çıxartdı) feilləri keçmiş zamanı ifadə edir.

57-ci ayədə isə mazi feilin "ما" ədatı ilə işlənərək keçmiş zamanın inkarını ifadə etdiyini görmək olar:

وَمَا ظَلَمُونَا وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ (البقرة: 57) ...

Onlar (əcdadınız) isə (itaətdən boyun qaçırmaqla) Bizə deyil, ancaq özlərinə zülm etmiş oldular. (Əl-Bəqərə:

57)

- Qurani-Kərimin bir çox ayəsində keçmiş zaman formasında olan feillər gələcək zamanı ifadə edir.

Burada keçmiş zaman formasından istifadə gələcək hadisələri daha güclü və təsirli göstərir, çünki belə ifadə realıq və əminlik hissi yaradır.

Qurandan təfsirlərini oxuyarkən tez-tez belə ifadələrə rast gəlinir: “Burada keçmiş zamanın işlədilməsi bu hadisənin mütləq baş verəcəyini xatırladır” və ya “Keçmiş zaman bu hadisənin mütləq baş verəcəyini göstərir”. Bu ifadələr onu deməyə əsas verir ki, bu cür danışq gələcək hadisələri sanki artıq baş vermiş kimi göstərir. [6] Bu tip ayələr daha çox Qiyamət günü ilə əlaqədar olur.

Feilin mazi formasının gələcək zamanı ifadə etməsinə “Əl-Bəqərə” surəsinin aşağıdakı ayələrini misal göstərmək olar:

إِذْ نَبِّأَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَرَأَوْا الْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ (البقرة: 166)

O zaman tabe olunmuşlar (bütərəstlərin rəisləri) tabe olanlardan (bütərəstlərdən) uzaqlaşacaq, (onların hamısı qiyamətdəki) əzağı görəəcək və qərarındakı rabitə qırılaçaqdır. (Əl-Bəqərə: 166)

هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ مِنَ الْغَمَامِ وَالْمَلَائِكَةُ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ (البقرة: 210)

Yoxsa onlar Allahın (qəzəbinin) bulud kölgələri içində mələklərlə (əzab mələkləri ilə) gəlməsini və işin tamam olmasını (özlərinin məhv edilməsini) gözləyirlər? Şübhəsiz ki, (bütünü) işlər (axırda) Allaha qayıdacaqdır. (Əl-Bəqərə: 210)

İlk (166-cı) ayədə "رَأَوْا" (gördülər) və "تَقَطَّعَتْ" (qırıldı) feilləri, ikinci (210-cu) ayədə isə "قُضِيَ" (tamamlandı) feili mazi formada olsa da, gələcək zamana dəlalət edir.

- Ərəb dilində feillərin hansı zamanda işlənməsindən asılı olmayaraq Allah-Təala (c.c) ilə bağlı olan məqamlarda onlar bütün zamanları ifadə edir. Bəqərə surəsinin 235-ci ayəsi buna misal ola bilər:

عَلَّمَ اللَّهُ أَتَكُمْ سَتَذْكُرُونَهُمْ وَلَكِنْ لَا تَأْخُذْهُمْ سِرًّا إِلَّا أَنْ تَقُولُوا قَوْلًا مَعْرُوفًا... (البقرة: 235) ...

Allah sizin onları xatırlayacağınızı bilir. Lakin (gözləmə müddətində) onlarla gizlədə vədələşməyin, onlara şəriətə müvafiq söz deyiniz! (Əl-Bəqərə: 235)

⁹ Sheker.melikova@mail.ru

Bu ayədə "علم" (bildi) feili mazi formada olsa da, Allah-Təala (c.c) ilə bağlı olduğu üçün bütün zamanları, o cümlədən indiki-gələcək zamanı ehtiva edir.

Qeyd etmək lazımdır ki, qrammatiklər, həmçinin feil formalarını dəyişdirən, onlara xüsusi mənalar verən əlavələrə də diqqət yetirmişlər. Bu əlavələr formanın mənasına təsir göstərir.

"كن" mazi feilinin müzare feillə işlənməsi

"كن" (olmaq) feili mazi formada köməkçi feil vəzifəsində işlənərək özündən sonra müzare formada gələn əsas feillə tərkib yaradır və keçmiş davamedici zamanı ifadə edir.

"Bəqərə" surəsində "كن يفعل" tərkibinə 10-cu, 33-cü, 59-cu və digər ayələrdə rast gəlmək olar:

(فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ... (البقرة: 10)

Onlar ürəyində məraz (nifaq və həsəd mərazi) var. Allah onların (şəkk, kin və nifiq) mərazını daha da artırır. Yalan dedikləri üçün onlar şiddətli bir əzaba düçar olacaqlar! (Əl-Bəqərə: 10)

(فَلَمَّا أَنْبَأَهُم بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْنُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ (البقرة: 33)

(Adəm) onlara (mələklərə) bunların adlarını xəbər verdikdə (Allah): "Mən sizə, göylərin və yerin gözə görünməyən sirlərini və sizin gizlində - aşkarda nə etdiyinizi bilirəm, söyləmədimmi?" – buyurdu. (Əl-Bəqərə: 33)

(البقرة: 59) فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ فَأَنْزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا رِجْزًا مِّنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ

(Özlərinə) zülm edənlər onlara deyilən (əmr olunan) sözü başqası ilə dəyişdirdilər ("bizi bağışla" mənasında işlədilər "hittə" sözü ilə gülərək onu "buğda" mənasında olan "hintə" sözü ilə əvəz etdilər). Biz də o zalımlara etdikləri haqsızlığa görə göydən şiddətli əzab göndərdik. (Əl-Bəqərə: 59)

Göstərilən ayələrdə "كَانُوا يَكْفُرُونَ" (yalan deyirdilər), "كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ" (gizlində edirdilər), "كَانُوا يَفْسُقُونَ" (haqsızlıq edirdilər) tərkibləri tamamlıq vəzifəsində işlənmişdir.

Surənin 170-ci ayəsində "كن يفعل" tərkibinin inkar formasına da rast gəlirik:

(أَوَلَوْ كُنْ عَابِدُوهُمْ لَا يَغْفِرُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ (البقرة: 170) ...

Bəs ataları bir şey anlamayıb doğru yolda deyildilərsə necə? (Yenədəmi onlara tabe olacaqlar?) (Əl-Bəqərə: 170)

Bu ayədə "كن" feili ilə əsas feillər ("لا يهتدون", "لا يعقلون") arasına mübtəda vəzifəsində olan "عَابِدُوهُمْ" (ataları) sözü daxil olmuşdur.

Mazi feilin "قد" ədatı ilə işlənməsi

"Bəqərə" surəsinin 60, 118, 134, 141, 246, 247, 256-cı ayələrində mazi feil "قد" ədatı ilə birlikdə işlənir.

Ümumiyyətlə, "قد" ədatı mazi feillə işləndikdə yaqinlik və ya hər hansı bir şeyin real olduğunu ifadə edir. Bəzən o, bir şeyin baş verməyə yaxın olduğunu da ifadə edir. "Bəqərə" surəsinin qeyd edilən ayələrində "قد فعل" təsdiq ifadə edir. Həmin ayələrdən bir neçəsini nəzərdən keçirək:

(فَاتَّخَذَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرِبَهُمْ... (البقرة: 60) ...

(O, əsanı daşa vuran kimi) ondan (daşdan) on iki çeşmə fışqırdı, hər kəs öz çeşməsinə tanıdı. (Əl-Bəqərə: 60)

(قَدْ بَيَّنَّا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ (البقرة: 118) ...

Biz tam yaqinliklə iman gətirənlərə ayələrimizi (dəlillərimizi) açıqcasına göstərdik. (Əl-Bəqərə: 118)

Bu ayələrdə işlənən "قَدْ عَلِمَ" (tanıdı), "قَدْ بَيَّنَّا" (göstərdik) ifadələri qeyd olunan hadisələrin keçmişdə baş verməsinə əminlik, yaqinlik ifadə edir.

Qrammatiklər, həmçinin zərflərin (ظرف) feil formasının temporal mənasına necə təsir etdiyini və kontekstin istinad edilən zamanla bağlı məlumatı necə verə biləcəyini nəzərdən keçirmişlər. [3, s.20]

Mazi feilin "كَلَّمَ" (hər dəfə) zərflə ilə işlənməsi

Qurani-Kərimdə "كَلَّمَ" (hər dəfə) zərfinin mazi feillə birlikdə işlənərək hərəkətin keçmiş zamanda təkrar edildiyini ifadə edən ayələrə də rast gəlinir. Ərəb dilində bu tərkibdən ibarət zaman "الماضي المتكرر" (təkrarlanan keçmiş zaman) adlanır. Qeyd olunan tərkibə Bəqərə surəsinin dörd ayəsində (20, 25, 87, 100-cü ayələr) rast gəlinir. Aşağıda onlardan bir neçəsi qeyd olunmuşdur:

(أَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَى أَنْفُسُكُمْ اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ (البقرة: 87) ...

Hər dəfə sizə ürəyinizə yatmayan bir şey (əmr, buyuruq) gətirən peyğəmbərə təkabbur göstərmirdinizmi?

Məhz buna görə də onların bir qismini təkzib etdiniz, bir qismini isə öldürdünüz (Zəkəriyyə və ya Yəhya kimi). (Əl-Bəqərə: 87)

(أَوَلَكَّمَا عَلَهُمْ رَسُولٌ نَّبِيٌّ مِنْهُمْ قَالُوا هَذَا الَّذِي رَزَقْنَا مِنْ قَبْلُ... (البقرة: 100)

(Yəhudilər) hər dəfə əhd bağladıkları zaman onların bir qismi onu pozmadımı?! Onların, bəlkə də, çoxu (Tövrəyə) inanmır. (Əl-Bəqərə: 100)

87-ci ayədə "كَلَّمَ جَاءَكُمْ" (hər dəfə sizə bir şey gətirən) və 100-cü ayədə "كَلَّمَ عَلَهُمْ رَسُولٌ" (hər dəfə əhd bağladıkları zaman) tərkibləri hərəkətin keçmişdə təkrarlandığını ifadə edir. Lakin 25-ci ayəyə nəzər yetirdikdə, görürük ki, burada "كَلَّمَ" ilə işlənən mazi feil keçmiş deyil, gələcək zamana dəlalət edir:

(... (البقرة: 25) ... كَلَّمَ رُزُقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رَزَقُوا قَالُوا هَذَا الَّذِي رَزَقْنَا مِنْ قَبْلُ... (البقرة: 25) ...

(O cənnətlərin) meyvələrindən bir ruzi yedikləri zaman: "Bu bizim əvvəlcə (dünya evində) yediyimiz ruzidir", - deyəcəklər. (Əl-Bəqərə: 25)

Qeyd olunan ayə Cənnətlə bağlı olduğu üçün gələcək zamanı ifadə edir və burada işlənən "كَلَّمَ رُزُقُوا" (hər dəfə yedikləri zaman) ifadəsi də öz növbəsində keçmiş zamanı deyil, gələcək zamanı ifadə edir.

Mazi feilin "إِن" və "إِذَا" (əgər) şərt ədatları ilə işlənməsi

Feilin şəkil və zaman kateqoriyaları bir-birilə bağlıdır. Məsələn xəbər şəklinin əsas xüsusiyyəti keçmişdə, indi və gələcək zamanda baş verəcək real hərəkəti ifadə etməkdir. Lakin bəzi köməkçi sözlərdən sonra və kontekstə bağlı müəyyən şəraitdə xəbər şəkli qeyri-real hərəkəti də bildirir. [1, s.25]

“Bəqərə” surəsinin bir neçə ayəsində mazi feilin şərt ədatları ilə işlənməsi hallarına rast gəlinir. Mazi feilin “İn” ədatı ilə işlənməsinə aşağıdakı ayələri misal göstərmək olar:

(وَإِذْ لَقُوا الَّذِينَ ءَامَنُوا قَالُوا وَإِنَّا خَلَوْنَا إِلَىٰ شَيْطَانِيهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزَءُونَ (البقرة: 14)

Onlar möminlərlə qarşılaşdıqları zaman: “Biz də (sizin kimi) iman gətirdik”, -deyirlər. Halbuki öz şeytanları ilə (onları aldadan dostları ilə) təkbətək qalanda: “Biz də sizinləyik, biz ancaq (möminlərə) istehza edirik”, -deyirlər. (Əl-Bəqərə: 14)

(البقرة: 117) وَإِذْ قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ...

Bir işin yaranmasını istədiyi zaman, ona (o işə) yalnız: “Ol!” -deyər, o da (fövrən) olar. (Əl-Bəqərə: 117)

(كُنْ عَلَيْنَكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدُكُمْ الْمَوْتُ إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةُ لِلْأُولَآئِينَ وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ ... (البقرة: 180)

Sizin hər birinizi ölüm haqlayan zaman qoyub gedəcəyiniz maldan valideynlərinizə, yaxın qohumlarınıza verilməsi üçün ədalət üzrə (malın içində birindən çox olmamaq şərti ilə) vəsiyyət etməyiniz zəruridir. (Əl-Bəqərə: 180)

(وَإِذْ سَأَلَ عِبَادِي عَلَىٰ قَرْيَةٍ قَرْيَبٍ ءَأُحْيِي دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ ... (البقرة: 186)

(Ya Rəsulum!) Bəndələrim Məni səndən soruşduqda söylə ki, Mən (onlara) yaxınam. Dua edib Məni çağıranın duasını qəbul edəram. (Əl-Bəqərə: 186)

14-cü ayədə “وَإِذْ لَقُوا” (onlar qarşılaşdıqda) ifadəsi keçmiş zamana, 180-ci ayədə “إِذَا حَضَرَ أَحَدُكُمْ الْمَوْتُ” (Sizin hər birinizi ölüm haqlayan zaman) ifadəsi isə gələcək zamana dəlalət edir. 117 və 186-cı ayələr isə Allahla (c.c) bağlı ayə olduğu üçün burada “İn” ədatı ilə işlənən mazi feil keçmiş zamanla yanaşı, bütün zamanları əhatə edir.

Mazi feilin “İn” ədatından sonra gələrək hansı mənalara ifadə etdiyini nəzərdən keçirmək üçün aşağıdakı ayələrə müraciət edək:

(وَإِن كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِّن دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (البقرة: 23)

Əgər bəndəmizə (Mühəmmədə) nazil etdiyimizə (Qurana) şəkkiniz varsa, siz də (fəsahtədə və bəlağətdə) ona bənzər bir surə gətirin və əgər (“bu, bəşər kəlamıdır” sözünü) doğru deyirsinizsə, onda Allahdan savayı (bütün) şahidlərinizi (bütllərini, şair və alimlərinizi bu işdə köməyə) çağırın! (Əl-Bəqərə: 23)

(البقرة: 120) وَلَئِن تَتَّبِعْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِن وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ...

Əgər sənə gələn elmdən (vəhydən) sonra onların (nəfslərindən gələn) istəklərinə uysan, o zaman səni Allahdan (Allahın əzabından) qoruyacaq nə bir dost, nə də bir köməkçi tapılar. (Əl-Bəqərə: 120)

Qeyd olunan 23-cü ayədə “İn” ədatından sonra gələn mazi feil indiki zamanı, 120-ci ayədə isə gələcək zamanı ifadə edir.

Tədqiqatımızda feilin mazi formasının “Əl-Bəqərə” surəsində ifadə etdiyi mənalara araşdırılmışdır. Nəticə olaraq qeyd edə bilərik ki, nümunə olaraq göstərilən ayələrdə mazi feillər təkcə keçmiş zamanı deyil, indiki, gələcək zamanları, həmçinin Allah-Təala (c.c) ilə bağlı olan ayələrdə bütün zamanları ehtiva edə bilər. Bu isə Quranın necə bəlağətli bir kitab olduğuna, konkret bir zamana sığmadığına və bütün qövmlərə şamil olduğuna dəlildir.

ƏDƏBİYYAT

1. Мамедалиев В. М. Категории времени, лица и наклонения глагола в современном арабском литературном языке: Учеб. пособие. Баку, АГУ, 1979. 82 с.
2. سيويه. الكتب. الجزء الأول. تحقيق و شرح: عبد السلام محمد هارون. الناشر مكتبة الخانجي بالقاهرة، 1988
3. دار التباء للطباعة والنشر - القاهرة، 1998. اتجاهات التحليل الزمني في الدراسات اللغوية. محمد عبد الرحمن الريحاني
4. د. محمد فاضل السمراي. النحو العربي أحكام ومعان، الجزء الأول. دار ابن كثير، 2014
5. مجلة د. دراسات، جامعة محمد البشير الأبراهيمي برج بوعريش، 2017 زينة قرفة. الدلالة الزمنية للفعل المضارع في النص القرآني. مجلة د.
6. الأفعال في القرآن و آثارها الدلالية.
7. shorturl.at/67SO5
8. <https://tanzil.net/>
9. <https://quran.com/>

XÜLASƏ

Orta əsr ərəb mənbələrinə nəzər yetirdikdə burada müxtəlif zamanlar haqqında danışmağın yalnız iki forması göstərilirdi: “فعل” və “يفعل”. Belə ki, keçmiş hadisələr üçün, əsasən “فعل” vəznı, indiki və ya gələcək hadisələr üçün isə “يفعل” vəznindən istifadə olunurdu. Lakin ərəb dili təkcə bu zaman formaları ilə məhdudlaşmamışdır. Dil inkişaf etdikcə müxtəlif zamanları ifadə etmək üçün yeni üsullar yaranmağa başlamış, daha mürəkkəb fikirləri ifadə etmək üçün qeyd olunan vəznlərə yeni əlavələr edilmişdir.

Keçmiş zaman formasının (mazinin) araşdırılması üçün “Əl-Bəqərə” surəsinin seçilməsi heç də təsadüfi deyildir. Məlum olduğu kimi, qeyd olunan surə Quranın ən böyük surəsidir və mazi feilin əksər ifadə formalarına burada rast gəlmək mümkündür.

Açar sözlər: zaman, feil, keçmiş zaman, Əl-Bəqərə surəsi

THE MEANINGS EXPRESSED BY THE PAST TENSE FORM OF THE VERB IN THE "AL-BAQARAH" SURAH

Summary

When examining medieval Arabic sources, it is noted that there were primarily two forms for discussing different times: “فعل” (past tense) and “يفعل” (present/future tense). The “فعل” form was primarily used for past events,

while the "يفعل" form was employed for present or future occurrences. However, the Arabic language has not been limited to these tense forms alone. As the language developed, new methods emerged to express various tenses, and additional forms were created to convey more complex ideas, expanding beyond the mentioned forms. These new forms became widely used in everyday speech and were recorded in texts.

The choice of the "Al-Baqarah" surah for the analysis of the past tense form is by no means accidental. As is known, this surah is the largest in the Qur'an, and many expressions of the past tense can be found within it.

Keywords: tense, verb, past tense, Al-Baqara surah.

"ЗНАЧЕНИЯ, ВЫРАЖЕННЫЕ ФОРМОЙ ПРОШЕДШЕГО ВРЕМЕНИ ГЛАГОЛА В СУРЕ «АЛЬ-БАКАРА»

Резюме

При рассмотрении средневековых арабских источников можно отметить, что для обсуждения различных времён использовались только две формы: «فعل» (прошедшее время) и «يفعل» (настоящее/будущее время). Таким образом, для описания прошлых событий в основном использовалась форма «فعل», а для настоящих или будущих событий – форма «يفعل». Однако арабский язык не ограничивается только этими временными формами. По мере развития языка стали появляться новые способы выражения различных времён, и к указанным формам были добавлены новые элементы для передачи более сложных идей. Эти новые формы широко распространились в повседневной речи и были зафиксированы в текстах.

Выбор суры «Аль-Бакара» для исследования формы прошедшего времени (мази) вовсе не случаен. Как известно, эта сура является самой большой в Коране, и здесь можно встретить большинство форм выражения прошедшего времени.

Ключевые слова: время, глагол, прошедшее время, сура Аль-Бакара.

RƏYÇİ: dos. N.Əfəndiyeva